

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

התוועדות

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

י"ט כסלו, ה'תשל"ד

חלק ג – יוצא-לאור לש"פ שמות, היתשפ"א

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ואחת לבריאה

ה' תהא שנת פלאות אראנו

שבעים שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר זי"ע

לעילוי נשמת

האברך דוד העניך בהרה"ח ר' משה ע"ה

זאקליקובסקי

נפטר ש"ק פי' לך לך, י"ג מרחשון היתשפ"א

ת' נ' צ' ב' ה'

נדפס על ידי ולזכות משפחתו

שיחיו לאורך ימים ושנים טובות ובריאות

הוספה

בי"ה, יא' טבת תשי"ט

ברוקלין

שלום וברכה!

במענה למכתבו מו' טבת,

בעת רצון יזכירו את כל אלה שכותב אודותם על הציון הקי של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע כאו"א להמצטרך לו מתאים לתוכן כתבו.

התעודה אודותה כותב כבר נשלחה לכהדר"ג מכבר, ובודאי כבר קבלה.

ויהי רצון שכיון שנמצאים אנו בחדש טבת, עליו נאמר בדרז"ל שהגוף נהנה מן הגוף, וידוע דרז"ל אחשוורוש זה הקב"ה דאחרית וראשית שלו, (הובא במאורי אור ועוד), ואסתר זוהי כנס"י כאו"א מבני"ה, הנה יהנה הגוף זה מזו וזו מזה, הקב"ה מישראל ע"י עניני תורה ומצות, שהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, וישראל יהנה מהקב"ה ע"י קבלת בני חיי ומזוני רווחי בגשמיות וברוחניות, עדי יקוים היעוד דישמח ה' במעשיו וישמח ישראל בעושיו בי"ב ע"י משיח צדקנו, עיין לקו"ת לרבנו הזקן דברים פט' א' ואילך.

כבוד ובברכה לבשו"ט.

הפ"נ ע"י המזכירות נתקבל.

ויהי רצון שכיון שנמצאים אנו בחדש טבת כו': ראה גם אג"ק ח"ח אגרת ו'תרי"ט. ו'תרלה. שיחת ש"פ וישב, מבה"ח טבת, שנה זו — תשי"ט (תו"מ התוועדויות חכ"ד — תשי"ט ח"א — ע' 306). ובכ"מ.

בדרז"ל שהגוף נהנה מן הגוף: מגילה יג, א (עה"פ — אסתר ב, טז: "ותלקח אסתר אל המלך אחשוורוש אל בית מלכותו בחדש העשירי הוא חדש טבת").

דרז"ל אחשוורוש זה הקב"ה .. הובא במאורי אור: מערכת אל"ף אות קפב. וראה תו"מ סה"מ אדר ע' סט הערה 45. וש"נ.

ואסתר זוהי כנס"י: תו"א מג"א צג, סע"ד. צד, ריש ע"ד. ובכ"מ.

שהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים: ברכות לג, ב. וש"נ.

היעוד דישמח ה' במעשיו וישמח ישראל בעושיו: תהלים קד, לא. קמט, ב.

בס"ד.

פתח דבר

לקראת ש"פ שמות הבעל"ט, הננו מוציאים לאור חלק שלישי מהתוועדות י"ט כסלו ה'תשל"ד, הנחה בלתי מוגה (חלקים הראשונים, י"ל לש"פ ויצא וש"פ וישלח).

*

בתור הוספה — מכתב (תדפיס מכרכי אגרות-קודש שמכנינים עתה לדפוס).

*

ויה"ר שנזכה תיכף ומיד ממש לקיום היעוד "הקיצו ורננו גו'", ומלכנו נשיאנו בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא".

ועד הנחות בלה"ק

כא טבת, ה'תשפ"א (ה'י' תהא שנת פלאות אראנו),
שבעים שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר זי"ע,
ברוקלין, נ"י.

©

Published and Copyright 2021 by

LAHAK HANOCHOS INC.

788 Eastern Parkway Suite #408 | Brooklyn, New York 11213

Tel. (718) 604-2610

info@lahak.org • http://www.lahak.org

The Kehot Logo is a registered trademark of Merkos L'inyonei Chinuch.

5781 • 2021

Printed in the United States of America

נדפס באדיבות דפוס

The PrintHouse

538 Johnson Ave. Brooklyn N.Y. 11237

(718) 628-6700

נסדר והוכן לדפוס

על ידי חיים שאול בן חנה

בדפוס „ועד הנחות בלה"ק"

(718) 604-2610

נדפס בסיוע ולזכות יצחק בן לאה וזוגתו רבקה ויקה בת רחל ומשפחתם שיחיו

(כ"ק אדמו"ר שליט"א המשיך בכת-שחוק): דיבורי זה אינו באופן של "מלחמה", וגם לא באופן ד"חרב של שלום", אלא כפי שהוא באופן של "פדה בשלום", אבל גם ב"פדה בשלום" גופא יכולים להיות כמה דרגות...

ויה"ר שלא יצטרכו לדבר גם בנוסח זה, אלא יהי רק "שלום" ו"שלוה" הן "בחילך" והן "בארמנותיך"²¹⁰,

ויהי הענין של טהרת בנות ישראל (כמובן הרמז בזה) — היפך ממ"ש הרמב"ם בהתחלת הלכות חנוכה ש"פשוטו ידם .. בכנותיהם", ועד"ז בנוגע לפרטי הענינים דתומ"צ — "תורתך" ו"רצונך" — שנימנו שם, ונתכונן לחנוכה מתוך שמחה וטוב לבב, כל ישראל יחד, כולל גם אלו שעד עתה עשו ענינים בלתי-רצויים, כיון שע"י הרהור תשובה אמיתית נעשה צדיק גמור³⁴³,

ומכאן ולהבא לא תהי "פירצה" — "אין פרץ ואין יוצאת ואין צווחה ברחובותינו"³⁴⁴, כפי שנתפרש בגמרא³⁴⁵ בשייכות לאחיתופל ודואג — יהודים שידעו ללמוד, אלא שניצלו זאת באופן הפכי כו'.

וכאמור, לא עתה הזמן ולא עתה המקום כו', אלא רק להבהיר שלא יפרשו את העדר הדיבור בזה כסימן שנשתנה משהו; רח"ל נשתנה לגריעותא!

ויה"ר — כאמור — שכיון שהקב"ה אינו מוגבל בשום דבר, לא בזמן ולא במקום, לא בשכל ולא בנבואה וכיו"ב, כך, שברגע כמימרא יכולה להיות הגאולה מה"א-ל זר אשר בקרבך"³⁴⁶, ועד לגאולה האמיתית ושלמה של כללות עם ישראל ("לי ולבני") "מבין אומות העולם" — הנה אכן יהי כך בעגלא דידן, למטה מעשרה טפחים, ובטוב הנראה והנגלה, לילך בקרוב ממש לקבל פני משיח צדקנו, ולחגוג יחד אתו את ימי חנוכה הבאים עלינו ולקראתנו ולקראת כל בני"ל לשלום, באופן ד"להודות ולהלל לשמך הגדול"³⁴⁷.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון הכנה. ניגון רבינו הזקן בן ד' הבבות (בבא הד' — פ"א). "ניע זשוריצה כלפציי", ו"ניעט ניעט ניקאָוּאָ". וטרם צאתו התחיל לנגן הניגון "ופרצת".]

לו. בהמשך לענין הקודם — יש צורך להוסיף ולסיים:

דובר לעיל (סל"א) בנוגע לאלו שנמצאים במקום מסויים, שצריך להשתדל שיהי שם ענין התפילין, ענין התהלים, וגם ענין הצדקה; וכיון שכל אחד מישראל הוא חלק מ"צבאות הוי"ו", כפי שהתחיל מיד בצאת בני"ל מארץ מצרים "על צבאותם"¹⁰⁵ [ובפרט ע"פ מ"ש בהגדה: "חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים", וכמבואר בארוכה¹⁴⁸ בנוגע לדברי הרגצ'ובי¹⁴⁹ שזוהי "פעולה נמשכת", כך, שבכל רגע שצריך להזכיר יצי"מ אזי "יצא ממצרים", אזי נעשה בגלוי חלק מ"צבאות הוי"ו"] — צ"ל אצל כל אחד מישראל ג' ענינים אלו.

וענין זה בא להזכיר, שפעם הי' בפשיטות שבכל בית יהודי יש קופת-צדקה, ואילו בימינו, הנה מפני כמה סיבות יש בתים שאין בהם קופת-צדקה, אלא שולחים צ'קים וכיו"ב.

אמנם, ע"פ דברי הגמרא (הנ"ל סל"ג) שאפילו הממון שנותן האיש אינו בדוגמת לחם ומזון שנותנת האשה, שזהו דבר המוכן ולכן פועל יותר — הרי עאכו"כ בנוגע לנתינת צ'ק, שלאח"ז צריך המקבל ללכת לבנק, ולהמתין עד שיקבל עבורו ממון, ורק אז יוכל לקנות צרכיו — הרי זה רחוק יותר אפילו מנתינת ממון.

ולכן, נכון ביותר לחזור ולחדש את המנהג הטוב, שבכל בית ישראלי תהי קופת-צדקה — שזה עצמו יזכיר על ענין הצדקה, ואם הוא זוכר בלאה"כ — הרי זה יזכיר לו שצריך להוסיף יותר, כיון שתופס שקופת-הצדקה היתה צריכה מזמן להיות מלאה... ועדיין יש מקום לשלשל לתוכה עוד מטבעות.

ובמיוחד יש בזה תועלת בענין החינוך — כי, כשהילדים רואים בבית קופת-צדקה, שואלים מיד: "מה זאת?" ואז יש הזדמנות להסביר להם את כל ענין הצדקה, שקשור גם עם הענין ד"מלוה ה' חונן דל"¹⁵⁰, עם כל הפרטים החינוכיים שישנם בנתינת הצדקה, שמצד זה כדאי להרגיל יהודים — קטנים ועאכו"כ גדולים — בנתינת הצדקה.

וכמסופר גם בזכרונות של רבינו נשיאנו¹⁵¹, שכאשר לא היתה אפשריות ליתן צדקה, היו משתדלים ליתן גמילות-חסד איש לרעהו (ע"ד

(148) ראה לקו"ש ח"ה (י"ט כסלו) ע' (150) משלי יט, יז.

172 ואילך. (151) ראה שיחת י"ט כסלו תש"ז (סה"ש

(149) נסמנו בהערות 8-10 — בלקו"ש תש"ז ע' 95) הערה 43. וראה גם תו"מ ח"ב ע' 346. וש"נ.

(343) ראה קידושין מט, ב. או"ז סקי"ב. (346) ראה שבת קה, ב.

(344) תהלים קמד, יד. (347) נוסח "ועל הנסים" ו"הנרות הללו".

(345) ברכות יז, ריש ע"ב.

המסופר בגמרא במסכת מגילה¹⁵² בנוגע לפורים: "מחלפי סעודתיהו"), כדי להרגיל את עצמם בענין של גמילות חסדים כפשוטו.

*

לז. בהמשך להמדובר לעיל בנוגע ל"ט כסלו — הנה בדורות שלאח"ז נתגלה ע"י כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע¹⁵³ (אביו של כ"ק מו"ח אדמו"ר) ש"ט כסלו הוא ראש שנה לתורת החסידות וללימוד דרכי, וכהסיום בזה אודות אמירת "לשנה טובה בלימוד תורת החסידות ובדרכי החסידות תכתבו ותחתמו" (כפי שמביא רבינו נשיאנו בכ"מ¹⁵⁴).

ומזה באה נקודה נוספת — שבי"ט כסלו, כמו בר"ה, יש ענין של "כתיבה" ולאח"ז גם ענין של "חתימה".

ועפ"ז, הנה כשם שבנוגע לר"ה מצינו ש"צדיקים .. נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים", ו"בינוניים תלויין ועומדין מר"ה ועד יוהכ"פ¹⁵⁵, והיינו שהחתימה היא משך זמן לאחרי הכתיבה — כן הוא גם בנוגע ל"תכתבו ותחתמו" בשייכות ל"ט כסלו, שאצל "בינונים" — שזוהי "מדת כל אדם"¹⁵⁶ — החתימה היא (לא ב"ט כסלו, אלא) בזמן שלאח"ז.

לח. לכאורה ה' אפשר לומר, שבנוגע לתורת החסידות אין הכרח שהחתימה היא לאחר זמן, כיון שכל ענינה של תורת החסידות היא יציאה מהגבלות של זמן ומקום:

נגלה דתורה — הרי אדרבה: ענינה ללמוד הלכה כיצד צריך להתנהג בזמן ומקום. ולכן ניתנו עניני התורה בשיעורים (כפי שרבינו הזקן¹⁵⁷ מונה כמה דוגמאות בזה) — דוקא במדידה והגבלה.

ועד שגם מקור התורה כפי שנמשך בעולם, שזהו ענין הארון, שהי' לאמיתתו באופן ש"מקום ארון אינו מן המדה"¹⁵⁸ — הנה הפעולה ד"אינו מן המדה" היתה דוקא במדות ד"אמתיים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קומתו"¹⁵⁹. וטעם הדבר — דלכאורה, כיון שהארון "אינו מן המדה", מהו הצורך במדות? — כיון שתורה ענינה שדוקא

וכמו שהי' עד עכשיו; וכמו שעכשיו תהי' בודאי הכחשה, שמה שאומר פכ"פ שתשעים אחוז סיכמו כבר — להד"ם, אלא יתחילו לדבר כשיגיעו לז'נבה... ולאידך גיסא, אם הוא "דיפלומט", חייב הוא ליתן הכחשה, כי, לולי זאת, במה תתבטא ה"דיפלומטיא"! אלא מאי, אם זה מתאים להמציאות או לא — נראה אח"כ; "הלכתא למשיחא"!!!

ועד"ז בנוגע ל"מיהו יהודי": המצב הולך ומתדרדר רח"ל! ומי שבמשך כל הזמן טען להד"ם — טוען גם עכשיו להד"ם, ועוד ידו נטויה — שגם מחר יטען להד"ם!

הדבר היחידי שבאמת להד"ם — שהלה הבטיח לפני שנים שיקים "ועידה" שתחקור ותדרוש את הפקידים, ועד היום הזה, אין אפילו שמות מי הם חברי הועידה, וכבר לא מדברים על זה שלא נעשה שום דבר! לכאורה היו יכולים למנות שלשה אנשים, ולצוות עליהם לשכב לישון... כך שלכל-הפחות יקרא שיש "ועידה". ואעפ"כ, עד כדי כך להד"ם, שגם זה לא עשו! וכאמור — עוד ידו נטויה!

ט. אמנם, עומדים אנו בזמן של י"ט כסלו, שאז צ"ל כל הענינים באופן ד"פדה בשלום נפשי¹⁸, ובמילא אסור שיהיו ענינים של מלחמה, אפילו עם אינם-יהודים, ועאכו"כ בין יהודי לחבירו.

ע"פ שולחן-ערוך חייבים לזעוק שחוק "מיהו יהודי" מחריב, רח"ל, את היסודות שעליהם עומד הקיום של עם ישראל, ומערער את היסודות של בטחון וכו' וכו'; אבל בנוגע ל"ט כסלו כתב רבינו הזקן³⁴² שאסור שיהי' אפילו שריקה ("פייה") של קדושה, ועאכו"כ שלא תהי' מלחמה כו', ויתירה מזה, אפילו לא "חרב של שלום" (כמדובר לעיל (ס"ג)).

ולכן, יש לדבר שלום — שכל אלו שעד עתה לא עשו כדבעי, או שעשו מה שלא צריך לעשות, כולל גם ה"מיניסטער" בעצמו, יניחו את כל עניניהם כדי להיות "העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הציבור", כדברי הגמרא³⁶ שעל זה אומר הקב"ה "פדאני לי ולבני מבין אומות העולם",

— הגמרא לא אומרת "כל המיניסטער" "פדאני לי ולבני מבין אומות העולם", שכן, בשביל להוציא את בני מהגלות אין צורך ב"מיניסטער", אלא צ"ל "עוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הציבור", ועאכו"כ לא לנצל את ה"כסא" כדי לרשום גוי' בתור יהודי!

(342) ראה לעיל סל"ט. וש"נ.

(154) ראה "היום יום" בסופו.

(155) ר"ה טז, ב.

(156) תניא רפי"ד.

(157) תניא אגה"ק ס"י.

(158) יומא כא, סע"א. וש"נ.

(159) תרומה כה, יר"ד.

(152) ז, ב.

(153) אג"ק שלו ח"א ע' רנט. וש"נ (נעתק ב"היום יום" בתחלתו). לקו"ד ח"ד תשנט, ב ואילך. פאקסימיליא מהאגרת נדפסה בקונטרס "ומעין" ע' 17. וראה גם שיחת י"ט כסלו שבהערה 163.

אבל ענין זה הוא בבחינת "מי³⁴⁰ שיש לו מנה רוצה מאתיים": הם (הערכים) לא ידעו עד עתה שע"י "נפט" יכולים לפעול משהו, ומלכתחילה לא שיערו שיפעלו משהו; הם חשבו שיטילו פחד ועי"ז יפעלו מקצת מן המקצת, או גם זה לא. ובפועל, ויתרו להם על הכל, ואז אומרים בפירוש שידרשו יותר, וידרשו לא רק בנוגע לבנ"י, אלא ידרשו גם שימכרו להם חטה, ויתנו להם דבר זה ודבר זה כו', וכפי שאחדים מהם פלטו כבר שאכן זו היתה מטרתם כו'.

ולכאורה: כיון שביכלתך לעצור את הסיוע שינתן להם תמורת הנפט, והנך יודע שאם תוותר להם, יהי' זה התחלה לכך ש"מי שיש לו מנה רוצה מאתיים" — היית צריך מיד לסרב לתת לו את מה שאתה היית צריך לתת לו! ובמקום זה, הכריזו בפירוש שיתנו הכל, ולא רק הכריזו, אלא נותנים בפועל!

וא"כ, בשעה שלא מתחשבים עם עניניהם האישיים (של ארה"ב) — בודאי לא יתחשבו עם ענינים של אחרים.

יש רק לקוות שכיון ש"לב מלכים ושרים ביד ה'"⁴⁵ — יכול המצב להתהפך מן הקצה אל הקצה, אפילו היפך דעתם של בני בחירה, ועאכ"כ אלו שאינם בעלי בחירה, ומאיוזו סיבה שתהי' מדברים הם בנוסח האמור. וכיון שנשאר עדיין ימים אחדים — הנה יה"ר שביחד עם הנסים של חנוכה, יהי' גם נס בענין זה, שהכל יתהפך לטוב, בטוב הנראה והנגלה.

סח. ועד"ז ישנם כאלו שממתנים לשמוע מהי העמדה בנוגע ל"מיהו יהודי", וטוענים שכיון ששותקים, הרי זה סימן שכך וכך.

ובכן: להוי ידוע, שלדאבוננו, לא נשתנה בזה מאומה, ואדרבה: המצב נעשה גרוע יותר, מצד זה שלא זו בלבד ש"עבר ושנה כו"³⁴¹, אלא שנה ושילש וריבע וחימש ושישה...

ותירה מזה: במשך המלחמה ובימים שלאחרי המלחמה, הגיעו גויים וגויות ששילדו ורשמו אותם בתור "יהודים". — כשהיא טענה שהיא נוצרי' (פרובוסלבתית), אמר לה ה"פקיד": יהיו לך חיים רגועים — אם תירשמי בתור יהודי'!

ולמרות שיש כאלו שנכחו במעמד זה, והדבר לא הי' בגדר סוד — הנה לכל לראש היתה הכחשה: "להד"ם", לא היו דברים מעולם!

(340) ראה קה"ר פ"א, יג. פ"ג, יו"ד. (341) ראה יומא פו, ב. וש"נ. רמב"ן ובחיי ס"פ חיי שרה. ועוד.

למטה יהי' הענין ד"כה דברי כאש"¹⁶⁰, ובאופן שנשאר "אמתיים וחצי גו' ואמה וחצי גו' ואמה וחצי", ואעפ"כ רואים בזה שהתורה פעולת את הענין ש"אינו מן המדה".

וכל זה — בנוגע לנגלה דתורה; משא"כ בנוגע לפנימיות התורה, כפי שמביא רבינו הזקן באגה"ק¹⁶¹ מרעיא מהימנא¹⁶² הידוע [שקשור עם הגאולה, שהרי "בהאי חיבורא דילך .. יפקון בי' מן גלותא ברחמים"] ש"לית תמן לא קשיא כו' ולא מחלוקת כו'", טוב והיפך הטוב וכו'. ובפרט שענין החסידות כפשוטו הוא — להוציא ממדידה והגבלה בכלל, ובמיוחד ממדידה והגבלה של זמן ומקום.

ולכן הי' אפשר לומר, שאע"פ שבר"ה בכלל נעשית הכתיבה וחתימה של "בינונים" בזמנים שונים, כיון שענינו של ר"ה במיוחד קשור עם זמן ומקום, מ"מ, בנוגע לתורת החסידות, שענינה גילוי פנימיות התורה, יכולים להיות הכתיבה והחתימה ביחד.

לט. אמנם, מזה שרבינו נשיאנו מסביר בארוכה בשיחה די"ט כסלו תש"ד¹⁶³, שכיון ש"ט כסלו נקרא בשם "ראש השנה", צ"ל בימים שלפנ"ז ענין של הכנה כמו ימי הסליחות וחודש אלול וכו', הרי מובן שגם בזה יש חילוקי זמנים, ולכן גם ה"חתימה" בנוגע ל"בינונים" היא בזמן מיוחד. וכדי לידע אימתי הוא הזמן בזה — הרי זה מובן ע"פ נגלה:

רבינו הזקן כותב בברכות הנהנין¹⁶⁴ לפסק הלכה בנוגע לברכת "הגומל", שחולה ש"הקל מחליו" אינו מברך עדיין "הגומל", עד ש"יחזור לבוריו" ויהי' בריא ושלם.

ומזה מובן גם בנוגע לברכת "הגומל" לאחרי שרבינו הזקן יצא ממאסר — שאע"פ שהשחרור הי' בי"ט כסלו, ואז היתה הגאולה בכל ה"שטורעם" [ועד שתיכף ומיד הוצרך רבינו הזקן להזהיר באגה"ק הידועה¹⁶⁵ "לבלתי רום לבבם מאחיהם .. לשרוק עליהם ח"ו (וכמבואר בזה¹⁶⁶ שכוונתו לשלול גם שריקה ("א פייף") דקדושה) .. וכולי האי ואולי כו'"], הנה בנוגע לברכת "הגומל" שצ"ל לאחרי ש"חוזר לבוריו", מסתבר בשכל לומר שענין זה הי' לאחרי שהגיע בחזרה למקומו.

(160) ירמי' כג, כט. וראה ברכות כב, א. (164) ראה לוח (וסדר) ברכה"נ פ"ב הי"א וש"נ. (פ"ג ה"ה). וש"נ.

(161) רסכ"ו. (165) תניא אגה"ק סוס"ב.

(162) זח"ג קכד, ב (ברע"מ). (166) שיחת ליל א' י"ט כסלו תרצ"ג ס"י

(163) בתחלתה (סה"ש תש"ד ס"ע 47 (לקו"ד ח"א כ, ב). ואילך).

וע"פ המסופר בליקוטי דיבורים¹⁶⁷ פרשת המאסר — הנה לאחרי התחלת הגאולה ב"ט כסלו והמשכה בכ"ף כסלו, עברו כמה ימים עד שהגיע למחוז שלו, בוויטעבסק [ששם גר חותנו, וכבר בזמנו הי' שם מרכז של חסידות וכו'] — הי' זה "ביום ג' ב' דחנוכה", שזהו הזמן ש"חזר לבוריו", שבו הי' סיום וחזרתם וחתימת הגאולה ע"פ נגלה¹⁶⁸.
ועפ"ז מסתבר לומר בנוגע לענין ד"תחתמו" בשייכות לר"ה לחסידות — שה"חתימה" היא בימי חנוכה.

מ. ועפ"ז ניתוסף ביאור בהמובא בשיחות¹⁶⁹, שמצינו בספרי חסידות פולין¹⁷⁰ שבחנוכה ישנו הענין ד"גמר חתימה טובה".

ובהקדים — שכו"כ ענינים מספרי חסידות פולין לא הובאו בשיחות דתורת חסידות חב"ד, ומזה מובן, שכאשר מביאים משם ענין מסויים, הרי זה נעשה חלק גם מתורת החסידות כפי שהיא ע"פ חב"ד. ויובן ע"פ האמור לעיל שבחנוכה נעשה הענין ד"תחתמו" — "חתימה טובה" ביחד עם "גמר חתימה טובה" — ביחס לענין ד"תכתבו" שהי' ב"ט כסלו, ר"ה לתורת החסידות ולדרכי החסידות.

מא. ועפ"ז מובן שגם בחנוכה (הזמן ד"תחתמו") צריכים להיות שלשה הקוין ד"העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הציבור", כמו ב"ט כסלו (בזמן ד"תכתבו").

וזהו גם הביאור במ"ש בשאלתות¹⁷¹ — בהוספה על הגירסא בגמרא¹⁷² בנוגע לחנוכה: "נר חנוכה משמאל ומזוזה מימין": "מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל ובעל הבית בטלית מצוייצת באמצע", היינו, שישנם כאן ג' קוין; ועל זה ניתוסף במק"א¹⁷³: "לקיים החוט המשולש כו" (והחוט המשולש לא במהרה ינתק"¹⁷⁴).

אלא שענינים אלו הם רק רמזים על ג' הקוין; אבל "המעשה הוא העיקר" — שבחנוכה צריך להיות הענין ד"העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הציבור" כפשוטו בפועל.

(167) שם ס"א (יב, א).
(168) ראה גם שיחת י"ט כסלו תשל"א הלי' חנוכה רפנ"ו. וש"נ.
(169) (תו"מ חס"ב ס"ע 319). וש"נ.
(170) שיחת ליל כ' כסלו תרצ"ב (לקו"ד הערה 58).
(171) כו. וראה גם תו"מ חמ"ב ע' 75.
(172) שבת כב, א.
(173) שו"ת מהרי"ל סס"מ.
(174) קהלת ד, יב.

וכאמור לעיל, רובו ככולו של הענין הוא כבר במוחלט, ולאחרי שכל צד "מכר" את שלו, בחשאי, מבלי להתחשב באף אחד, נשאר ימים אחדים שבהם יכולים עדיין להתווכח — בנוגע לכבוד, והעיקר — בנוגע לפרטים שבהם צריך עדיין להגיע לעמק השוה, ובעיקר העיקרים — למצוא נוסח שיתקבל על דעת הרבים, ויחסוך את כל הענינים — שלא יוכלו לצעוק אח"כ שפלוני אשם או פלוני אשם וכו'; כך הי' בפועל, וכך סוכם, בדרך כבוד ובדרך שלום וכו'.

והלואי שיעשו זאת בהקדם האפשרי, כי, בינתיים, מצד זה שמתיראים לגלות מה שסיכמו, נופל שם רח"ל קרבן ועוד קרבן,

— אפילו כשנופל קרבן של מצרי, הרי זה גם ענין בלתי-רצוי, כי גם בן נח לא צריך להרוג, ועאכו"כ כשמדובר אודות יהודי, הרי זה כמ"פ ככה —

ולכן, ככל שיגיעו מוקדם יותר לידי פשרה ולידי החלטה בנוגע לנוסח שיכתבו על הנייר — יפסקו לכל-הפחות חילופי האש.

וכל אלו הטועים ורוצים שידחו זאת בגלל הבחירות שצריכים להתקיים שם וכו' — הנה הבחירות לא ישנו מאומה!

וכאמור לעיל, שגם הוועידה בז'נבה לא תשנה מאומה, שכן, מי שמסתכל ללא פניות, ולא נוגע לו מה יאמרו הבריות — עליו רק להשוות ולבדוק מה אירע עם "חוזה" שערכו לפני כמה שנים בענין זה, וכמה שנים לפני"ז בענין שני, ועשר שנים לפני"ז בענין שלישי... שעכשיו גילו כבר שמקודם לכן התדברו מאחורי הפרגוד על כל הפרטים, ולאחרי כן, לשם הפורמליות ובגלוי, ערכו אסיפה ראוותנית, וחתמו גם על הנייר. וכך ממש הוא המצב בנוגע לכל הענינים שהעיתונים כותבים שאודותם ידונו מאל"ף עד תי"ו בעת הוועידה בז'נבה.

סז. ויה"ר — כאמור — שתסתיים כל השקו"ט מאחורי הפרגוד, ויבואו לידי החלטה שמותר כבר לגלות, ואז לכל לראש ירוויחו לכל-הפחות שלא יפלו קרבנות!

לשנות משהו ממה שסיכמו — אינני רואה מי מהם שבכחו לשנות, כיון שלא מתחשבים כלל — לא מצד זה ולא מצד השני — עם ענינים של אנושיות! ישנם חשבונות אחרים, עם גישה אחרת וכו', שהפוכה לגמרי מהשכל הישר.

ואין צורך בראי' טובה יותר מזו — שמשלים את עצמם שכאשר ימלאו דרישותיהם, יקבלו תמורת זה נפט, ואז יהי' שלום בעולם.

אבל האמת היא — שכל הענינים מסכמים מראש, לפני שיבואו לזנבה; זנבה אינו אלא ה"מכה בפטיש". אלא ש"מכה בפטיש" היא מלאכה בפני עצמה, ואילו כאן הרי זה פחות מ"מכה בפטיש"... זהו רק יום פורמלי, שבו ירשמו על נייר פורמלי דברים שיודעים מלכתחילה שחלקם יקיימו וחלקם לא יקיימו, כפי שיסוכם מראש... כך, שכל מה שמתרוצצים עתה הנה והנה — הנה העיקר, סוכם כבר, ורק בגלל שצריך לסיים "פכים קטנים", פרט זה או פרט אחר, מתרוצצים כדי לתאם פרטים אלו.

אבל כיון שצריכים "תירוץ" עבור ה"עולם": מדוע מתעכב הדבר, ועל מה הרעש והמרומה? — לכן עושים "פאָראַד" שלם אודות זנבה, שבזה תלוי כל הענין כולו, ושם צריכים להחליט מאל"ף עד תי"ו, ובמילא כדאי כל הטירחא.

אך האמת היא — שלא היו דברים מעולם! שלשת-רבעי או תשעים אחוז — סיכמו כבר, ונשארו ימים ספורים שבהם צריך לסיים עוד כמה אחוזים שאודותם מתווכחים, ולכן מעמידים פנים ("ס'איז ניט שייך צו זאָגן...") שכל ה"רעש" וכל "פאָראַד" הוא בבחי' "היום הרת עולם"...

סו. אך עדיין יצאו עם ספק ומיד יתחילו לחשוב ולשאול: מהיכן אני יודע זאת, האם זה ענין של "רוח הקודש" או ענין של "נבואה", או ענין ששמעתי ממישהו וכו'.

ובכן: כשמסתכלים מה נעשה בעולם שבו חיים, איך התנהלו עד-עתה כל הענינים שהיו שנקראים "יחסים בין-לאומיים" — רואים בגלוי ובעיני בשר, שכל הענינים מתנהלים בחדר לפנים מחדר, ששם מתאספים כמה אנשים, זה "מוכר" את העם שלו וזה "מוכר" את העם שלו, ומתווכחים כמה "דמי ספסרות" ישארו עבור זה וכמה עבור השני...

אלא שבכל זאת צריכים להשאיר משהו, שהרי בעולם שבו חיים יש לחשוש מפני מראית העין, ולכן קובעים יום מסויים, ומרעשים אודותיו, שאז יתאספו ב"אום", או בעיר הבירה של מדינה זו או אחרת, כל ה"פיפערנאָטערס"³³⁹ שניהלו את המשא ומתן (לא אלו שהחליטו, אלא שלוחיהם), ואח"כ יאמרו שמתחילים לדון בכובד ראש במשך ימים ולילות, ואז יחתמו על "נייר" שכבר הוכן לפני כמה שבועות!

(339) = אנשים קטנים שאינם בעל-ערך (כלום-ניקים).

וזהו שבחנוכה ניתוסף בענין ד"מתפלל עם הציבור" ("עבודה") — ענין ההלל, שזוהי תפלה מיוחדת;

וכן ניתוסף בענין גמילות חסדים — כמ"ש ר' נחמי' מדובראָוונא¹⁷⁵ שבחנוכה "נוהגין הנערים העניים לסבב על הפתחים כו", שזהו ענין הצדקה שבחנוכה (כמדובר פעם בארוכה¹⁷⁶).

ונוסף לזה ישנו ענין המנורה והשמן שבחנוכה, שקשור עם הענין ד"נר מצוה ותורה אור"¹⁷⁷, שבזה הי' עיקר נס חנוכה — שלילת הענין ד"להשכיחם תורתך".

[וע"ד משנת¹⁷⁸ בנוגע לענין ד"פדה בשלום", שהעיקר הוא "העוסק בתורה", שפועל שתהי' הפדי' "בשלום", ועד ש"אפילו חרב של שלום לא תעבור בארצכם", כמדובר לעיל].

מב. ויה"ר שיקויים הענין ש"החוט המשולש" — ד"ישראל אורייתא וקוב"ה" ש"חד הוא"¹⁷⁹, וכן הענין ד"יעקב חבל נחלתו"¹⁸⁰, כפירוש רש"י: "כחבל הזה שהוא עשוי בג' גדילים", שמזה נעשה החבל המקשר את האדם למטה עם האדם העליון אשר על הכסא למעלה (כמבואר בארוכה באגה"ת¹⁸¹) — "לא במהרה (ובכלל לא) ינתק".

וע"י איחוד כולם יחד, יהי' הענין ד"באור פני מלך חיים"¹⁸², עוד בימי הגלות האחרונים ע"ד כמ"ש הרמב"ן¹⁸³ בפירוש דברי המדרש¹⁸⁴ "הנרות הללו אין בטלין לעולם", ש"רמזו .. לנרות חנוכת חשמונאי שהיא נוהגת אף .. בגלותנו", ובאופן דהולך ומוסיף ואור, אע"פ שזה עדיין מעמד ומצב ד"משתשקע החמה", ועד שפועלים ד"כליא ריגלא דתרמודאי"¹⁸⁵, היינו, שמתבטל אפילו "ריגלא דתרמודאי", אותיות "מורדת"¹⁸⁶, שזהו ענינם של "תרמודאי" כפשוטו שמרדו בשלמה (כדאיאתא ביבמות¹⁸⁷).

וזה יביא בקרוב ממש את הגאולה באופן ש"אינה בטילה לעולם",

(175) השלמה לשו"ע אדה"ז או"ח סו"ס עתר (ממג"א ריש הלי' חנוכה).
 (176) ראה שיחת ש"פ מקץ, שבת חנוכה תשכ"ה ס"ו ואילך (תו"מ שם ע' 73 ואילך).
 וראה גם תו"מ ח"ע ע' 292. וש"נ.
 (177) משלי ו, כג.
 (178) ד"ה פדה בשלום (לעיל ע' ... ואילך).
 (179) ראה זח"ג עג, א.
 (180) האזינו לב, ט.
 (181) פ"ה ואילך.
 (182) משלי טז, טו.
 (183) ר"פ בהעלותך.
 (184) במדב"ר פט"ו, ו.
 (185) שבת כא, ב.
 (186) עמה"מ שער קרית ארבע רפקי"א.
 וראה גם תו"מ חע"א ע' 11. וש"נ.
 (187) טז, ב ואילך.

ש"אין אחרי גלות¹⁸⁸ — גאולה האמיתית והשלימה מגלותנו זה, ע"י משיח צדקנו, שיוליכנו קוממיות לארצנו, ואז — והדליקו נרות בחצרות קדשך" כפשוטו, ע"י אהרן כהן גדול, כדאיתא בגמרא¹⁸⁹ שאז יהיו "אהרן ובניו ומשה עמהם", שניהלו את כל הענינים בתכלית השלימות.

וכל זה — בקרוב ממש, עוד לפני חנוכה, שאז יוכלו לומר "ועל הנסים" ולכלול גם את נס הגאולה האמיתית והשלימה.

* * *

מג. נוסף על המדובר לעיל (ס"ז-ל) אודות השייכות דיי"ט כסלו לג' הקיין ("חוט המשולש") ד"העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הציבור" (כמודגש בכ"מ) — ישנו גם הענין שכותב רבינו הזקן בסיום ספר התניא (בשיעור שלומדים ב"ח כסלו), באגרת הקודש ד"ה הוכח תוכיח, בנוגע לחלוקת הש"ס (ומבאר פרטים בדבר — בנוגע למנין גדול ומנין קטן וכו', וגם בנוגע ל"תמניא אפי' שבתהלים קי"ט").

ולכן ישנו גם מנהג לערוך ביי"ט כסלו סיום על לימוד הש"ס שלפנ"ז, והתחלה על לימוד הש"ס שבא לאחריו, בהשתתפות כולם יחד, עי"ז שמחלקים את הש"ס, וכל אחד מקבל על עצמו ללמוד מסכתא.

וכמדובר כמ"פ¹⁹⁰ שכיון ש"מדת הבינונים" — שהיא מדת רוב בני¹⁵⁶ — היא באופן שאין ביכלתם לסיים כל הש"ס במשך שנה, מצד היות רובם בעלי-עסקים, או אפילו יושבי אוהל, שלהיותם עסוקים בלימוד מסויים, לא נשאר להם זמן פנוי ללמוד כל הש"ס כולו מידי שנה בשנה, הרי זה כמו מלאכה שאי אפשר לעשותה באחד ועשאוה שנים, ששניהם חייבים¹⁹¹, ועאכ"כ ב"מדה טובה", שכיון שאי אפשר ללמוד כל הש"ס באחד, הנה ע"י ההשתתפות עם כו"כ, הרי זה נחשב כאילו כל אחד מהם למד את כל הש"ס, אע"פ שלוקח רק מסכתא אחת, כיון שעושה זאת בהשתתפות עם כללות המנין שחילקו ביניהם את הש"ס על מנת ללמדו כולם ביחד החל מיי"ט כסלו זה עד י"ט כסלו הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה.

ולכן, מסתמא יחלקו עתה כרטיסים [ואלו שלא קיבלו הכרטיסים, ירשמו לעצמם, כדי שיהי' לדבר יתר קיום], כדי שכל אחד יקח על עצמו

188) ראה מכילתא בשלה טו, א. הובא בתוד"ה ה"ג ונאמר — פסחים קטז, ב. 189) יומא ה, ב. וראה תוס' פסחים קיד, ס"ב. 190) ראה גם לקו"ש ח"ל ס"ע 311 ואילך. 191) ראה שבת צג, א.

באותו הנס", ומפרש רש"י "שגזרו יוונים על כל בתולות הנשואות כו" (ומוסיף: "ועל יד אשה נעשה הנס")³³⁶, ועד"ז ברמב"ם, שכותב בהתחלת הלכות חנוכה בנוגע לגזירות שגזרו מלכי יון על ישראל בנוגע לתורה וכו': "ופשטו ידם . . בבנותיהם", ומזה מוכן, שגם הגאולה שבימי חנוכה היתה קשורה במיוחד עם "בנותיהם", להעמידם במקום המתאים.

וכל זה בא בהמשך להמדובר לעיל אודות הפעולות בימי חנוכה בקשר לילדים וילדות — שבהכנה לזה וכן בהפעולה בזה, הנה בחוגים ידועים מסויימים ובזמנים מסויימים (ימים מסויימים בימי חנוכה עצמו), יכולים לפעול בעיקר הנשים, וכן הבנות, עוד לפני החתונה, ואפילו בנות קטנות, שלפעמים יכולות לפעול על האח יותר ממה שיכולים לפעול האב והאם, ועאכ"כ בנוגע לעצמן — הנה אף הן היו באותן הפעולות, שגם להן מופנים הדברים, שיעשו ככל התלוי בהם בנוגע לפעולות אלו באחד (או יותר מאחד) מימי חנוכה.

*

סה. כיון שנמצאים במעמד של ציבור מבני", יש להשתדל שלא יהיו כאלו שיש להם ספיקות וצער כו', והרי ישנם רבים מהם שממתינים בחוסר סבלנות לשמוע מה יש לי לומר אודות ז'נבה³³⁷.

(כ"ק אדמו"ר שליט"א המשיך בבת-שחוק:) הי' כדאי לשבת ולהמתין על ה"מאמר חסידות" וה"סיום" וכל אריכות הדיבור, אולי יהיו איזה "דברי נביאות" בנוגע לז'נבה; בשביל זה כדאי כל הטירחא.

ובכן: בעצם — אין מה לומר. אבל אם אלך ולא אומר מאומה, יתכן שלמשך חמש דקות יתקשו להירדם בגלל השאלה: מאי טעמא לא אמר — האם בגלל שאינו יודע או שאינו רוצה לומר!...

בעצם, הפלא הכי גדול בכל הענין הוא — שעושים מזה "א' מורא'דיקן פאראד":

ישנם החושבים, שהעובדה ש"רגשו גויים ולאומים יהגו"³³⁸, מתרוצצים ומדברים ומנהלים מגעים כו', אינה אלא סביב השאלה האם בכלל לנסוע לז'נבה או לא, אם לשבת ליד שולחן עגול (או שני שולחנות עגולים) או בעל ארבע קצוות, וכשיבואו לשם, אזי יתחילו מאל"ף.

336) ראה גם לקו"ש ח"ל ס"ע 311 ואילך. 337) "ועידת ז'נבה" — משא ומתן בנוגע לפתרון הסכסוך הישראלי-ערבי בעקבות מלחמת יוה"כ"פ (המור"כ). 338) תהלים ב, א.

וכיון ש"ושננתם לבניך אלו התלמידים"³³⁰ — הנה עי"ז שאומרים להם בימי החנוכה ענין בתורה [והרי זה ענין שאין לו שיעור — פרק אחד או הלכה אחת כו' או אפילו אות אחת]³³¹, אזי נעשים "בניך", ולכן, כשנותנים להם אח"כ מעות חנוכה, אזי מקיימים "מנהג ישראל תורה הוא" ליתן מעות חנוכה לילדים, כולל גם "בן חבירו" שלמדו תורה.³³²

ובזה ניתוסף עוד ענין, שמסבירים להם — לילד או לילדה, או אפילו גם לגדולים וגדולות שהם "ילדים" בהבנה וזקוקים עדיין להסברה — שחלק מהמעות חנוכה (או ממצות אחרות) צריכים ליתן לצדקה, ולא לדחות אלא לעשות זאת במשך ימי חנוכה.

סג. ויה"ר שע"י כל פעולות אלו, החל מההכנות אליהם, ימהרו ויזרוזו את חנוכת ביהמ"ק השלישי, ע"י משיח צדקנו ש"יבנה מקדש במקומו"³³⁸, בקרוב ממש.

ואז יקויים גם "והדליקו נרות בחצרות קדשך" כפשוטו (נוסף על האמירה בזמן הזה בתפלת העמידה וכו'), ובאופן ד"להודות ולהלל לשמך הגדול" — עד אז, ועאכו"כ מאז והלאה, ומתוך שמחה וטוב לבב.

* * *

סד. הוזכר לעיל (ס"א) בנוגע לנשים בקשר עם נס חנוכה, ש"אף הן היו באותו הנס".

ועד"ז גם בנוגע לי"ט כסלו — כידוע מה שמספר הרבי הנשיא בספר הזכרונות שלו³³³ אודות החינוך שרבינו הזקן בעל השמחה והגאולה (וכן אחותו דבורה לאה) קיבל מאמו, ועד"ז בנוגע למסירת-נפש של בתו של רבינו הזקן (שגם שמה הי' דבורה לאה) בנוגע לתורת החסידות, שהחליפה את רבינו הזקן כו', כמבואר בארוכה הסיפור שבדבר³³⁴; וכן אודות גודל ההדגשה שהיתה אצל חסידים הראשונים, עוד לפני זמנו של רבינו הזקן, בנוגע לחינוך הבנות בכלל, ואיך שיצאו מזה אח"כ פירות ופירי-פירות, כמבואר בסיפורי הזכרונות בארוכה³³⁵.

וכאמור, שכן הוא גם בחנוכה, כלשון הגמרא³²⁰: "אף הן היו

(330) ואתחנן ו, ז ובספרי ופרש"י.

(331) אבות פ"ו מ"ג.

(332) ראה סנהדרין יט, ב. וש"נ. הובא

(333) קה"ת (שנ"ג). וש"נ.

(334) ראה קונטרס "הרבנית דבורה לאה"

(335) ראה גם סה"ש תש"ד ע' 64 ואילך.

ללמוד מסכתא או שתי מסכתות, כפי נדבת לכו הטהור, על מנת להתחיל וללמוד ולסיים, ואח"כ — כפי שאומרים בנוסח ה"הדרן" — כשם שמסיימים מסכתא זו כך נזכה ללמוד ולסיים עוד מסכתות, ועד שנזכה ללימוד תורתו של משיח מפי משיח צדקנו, שילמד תורה את כל העם כולו¹⁹².

* * *

מד. "הדרן" על מסכת ברכות — י"ל בפ"ע.

* * *

ס. אע"פ שהענין הבא לקמן שייך לחנוכה, הרי כיון שזהו ענין הדורש הכנה, והעיקר, שעכשיו, בימות החול, שומעים את הדברים בכמה מקומות, כך, שגם שם יוכלו לערוך את ההכנות בעתם ובזמנם, לכן ידובר עתה גם על ענין זה.

ובכן: דובר לעיל (ס"ג) שבחנוכה צריכה להיות הדגשה מיוחדת בנוגע לביטול הענין ד"להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך", ע"י הוספה וחינוך בכללות ענין התורה והמצוות, מתוך הדגשה שהתורה היא "תורתך" והמצוות הם "חוקי רצונך".

והענין בזה:

אע"פ שבמצוות יש חילוקים בין "חוקים" "עדות" ו"משפטים", מ"מ, קיום כל מצוה, אפילו מצוה שכלית, צריך להיות לא מצד טעם שכלי, אלא מצד ציווי הקב"ה, כנוסח ברכת המצוות: "אשר קדשנו במצוותיו וצונו" — שזהו הגדר של "חוקי רצונך", שכיון שזהו רצונו של הקב"ה, לא איכפת לו שזה "חוק"; כיון שזהו "רצונך" — ה"ה מקיים זאת.

ועד"ז בנוגע לתורה — שהלימוד הוא לא בגלל ש"היא חכמתכם ובינתכם"²⁵⁰, שכן מונח בשכל, אלא בגלל שזוהי "תורתך".

— זהו אמנם ענין שכלי שצריך להתקבל בשכל, אבל אעפ"כ, סיבת הלימוד היא בגלל שזוהי "תורתך".

וכמו בנוגע למצוות, כפי שמאריך הרמב"ם³¹⁶ בפירושו מארז"ל³¹⁷ "אל יאמר אדם... אפשי ומה אעשה שאבי שבשמים גזר עלי", שזהו רק

(192) ראה רמב"ם ה' תשובה ספ"ט.

(316) שמונה פרקים פ"ו.

(317) תו"כ ופרש"י קדושים כ, כו.

במצוות שנקראים "חוקים", אבל לא במצוות שכליות, כי, אם גם בהם אומר "אפשי", ולדוגמא, שמתקבל אצלו שיכול להיות היפך ד"לא תגנוב", הרי זה סימן שטבעו אינו כדבעי, אלא הוא מקולקל במדותיו, אבל אעפ"כ, בשעה שמקיים זאת צריך להיות מודגש ומורגש אצלו שהוא עושה זאת בגלל שזהו "רצונך" — עד"ז גם בנוגע לתורה: כיון שתורה היא "תורת אמת", חכמת אמת, הנה מי שהוא רק בעל-שכל, בודאי יונח כן בשכלו, אבל אעפ"כ, הסיבה לכך שלומד ולימודו הוא מתוך להט, והדבר שמבטיח שהלימוד יהי כדבעי באופן שגם המסקנא להלכה תהי' כדבעי, היא — ש"הוי' עמו"³¹⁸, שהוא חדור ביראת ה'.

וכנ"ל (סמ"ה) בביאור טעם זהו התחלת הש"ס במסכת ברכות בענין דק"ש, אעפ"פ שזהו לכאורה ענין בפני עצמו שאינו קשור עם סדר זרעים — כדי להתחיל סדר המשנה בענין של קבלת עול מלכות שמים, כיון ש"ראשית חכמה יראת ה'"²⁰⁷, שזהו הענין דק"ש.

אלא שזהו ענין יראת ה' כפי שנמשך בעולם — שזוהי התחלת הש"ס בענין דק"ש: "מאימתי קורין את שמע בערביו", וכפירוש הגמרא: "כברייתו של עולם"; ועד"ז בנוגע לכללות ענין הברכות שכללותם הם על ענינים שבעולם: בקשת צרכיו בעולם, או ברכות הנהנין על ענינים שבעולם, או על נסים שבעולם.

וזהו גם א' הענינים בהשייכות של המאמר "תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם" (לא רק למשנה האחרונה של המסכת, אלא) לכללות ענין הברכות — כי, ענינם של הברכות הוא לאפשר את ההנאה מעוה"ז שלא תהי' "כאילו גוזל". אביו ואמו"³¹⁹, ונמצא, שע"י הברכה — כפי שהיא ע"פ התורה (ענינם של ת"ח) — מרבים שלום בעולם.

סא. ובנוגע לענינינו:

בימי חנוכה, צריך כל אחד ואחת (שהרי "אף הן היו באותו הנס"³²⁰) לעשות ענין נוסף הן בנוגע ל"תורתך" והן בנוגע ל"חוקי רצונך", ובכללות — להוסיף בענין התורה ובענין הצדקה שהיא כללות כל המצוות כולם³²¹.

וע"פ המדובר כמ"פ³²² שחנוכה הוא מלשון חינוך, כמובא בדרושי

(318) שמואל"א טז, יח. וראה סנהדרין צג,

(320) שבת כג, א. וש"נ.

(321) ראה תניא פל"ז. ובכ"מ.

(322) ראה גם תו"מ חע"א ע' 12. וש"נ.

(319) ברכות לה, ריש ע"ב.

חנוכה³²³, וכן הוא כפשוטו, שאז חינוכו את ביהמ"ק מטומאת היוונים כו' (כמבואר באחרונים³²⁴), כולל גם (הזכרון ו)השייכות של חנוכה לחנוכה ביהמ"ק השלישי שתהי' לעתיד לבוא³²⁵, שהתחלתו היא ע"י ענין שיש לו שייכות לזה ודוגמא בזה, שזוהי ההוספה בחינוך הבנים והבנות — יש להשתדל בימי חנוכה להוסיף בחינוך הבנים והבנות גם בשני ענינים דתורה וצדקה.

סב. ולכן³²⁶:

דבר נכון ביותר שבימי חנוכה יקבצו בנים ובנות — ב"פ במשך חנוכה, ועכ"פ פעם אחת — ויאמרו להם ענין בתורה,

— החל מהסיפור אודות ענין נס השמן שהי' במנורה שבביהמ"ק, שמזה נעשה הענין ד"הנרות הללו אין בטילין לעולם", וכפירוש הרמב"ן¹⁸³ שזהו אפילו בזמן הגלות (שזהו המעמד ומצב של זמן הדלקת נרות חנוכה — "משתשקע החמה"¹⁸⁵ דוקא) —

וכן יאפשרו להם לקיים מצות צדקה, כל אחד לפי ענינו, כולל גם — אם יש צורך בכך — ליתן להם "מעות חנוכה", כדי שע"ז יוכלו גם לקיים ענין של צדקה, וגם ישאר אצלם חלק מזה, וכך יקיימו גם מנהג ישראל — ש"תורה הוא"³²⁷ — ליתן מעות חנוכה.

ולהעיר, שאע"פ שמתייגעים למצוא לזה מקור³²⁸, הרי כך הי' מנהג רבותינו נשיאינו, שנתנו מעות חנוכה לבניהם ובנותיהם, ולא רק לקטנים, אלא גם לאחרי שנעשו גדולים (או גדולות), ואפילו לאחרי החתונה; וכאשר רואים שכך נוהג נשיא בישראל, ועושה זאת (לא בצנעה, אלא) באופן שיראו זאת, ומורה גם להדפיס זאת³²⁹ — בידעו שמסתמא ימצאו כו"כ שגם הם יעשו כך, ותבוא עליהם ברכה — אין צורך "מקור" יותר טוב, ואין צורך ב"תורה" ו"הוראה" גדולה מזו, ש"מנהג ישראל תורה הוא" ליתן מעות חנוכה לילדים.

(323) ראה מכתב נר ה' דחנוכה שנה זו (אג"ק חכ"ט ע' נז) בהערה. וש"נ.

(324) ראה במכתב ימי חנוכה דאשתקד (אג"ק חכ"ח ע' נו) בהערה. וש"נ.

(325) ראה גם שיחת מוצש"ק פ' וישלח, י"ט כסלו דאשתקד ס"ט (תו"מ ח"ע ע' 239).

שם ע' 279. וש"נ. — נתבאר בשיחת ש"פ ויגש (לקמן ע' ...).

(326) ראה גם תו"מ שם ס"ע 295 ואילך. וש"נ.

(327) ראה תוד"ה נפסל — מנחות כ, ב. מהרי"ל — הובא ברמ"א יו"ד ששע"ו ס"ד. מנהגים ישנים מדורא ע' 153. שו"ע אדה"ז אר"ח סוסק"פ. סתל"ב ס"א. סתנ"ב ס"ד. סתצ"ד סט"ז. ועוד.

(328) ראה גם שיחת ש"פ מקץ, שבת חנוכה שבהערה 176.

(329) ראה תו"מ — רשימת היומן ע' שכג (נעתק ב"היום יום" כח כסלו, ד חנוכה). וש"נ.